

Odrastanje nije lako

Kako odrasli mogu pomoći djeci
da bezbjedno odrastu

SOS DJEČIJA
SELA
BOSNA I HERCEGOVINA

Topli dom za svako dijete

Izdavač:

SOS Dječija sela
Bosna i Hercegovina
www.sos-ds.ba

Autorice:

Jasna Sofović, nacionalna savjetnica za zastupanje prava djece
Berima Hačam, menadžerica Projekta jačanja porodica

Napomena:

Kao osnova za ovu brošuru poslužio je materijal koji je organizacija Save the Children UK proizvela u okviru projekta "Izgradnja kapaciteta za implementaciju Strategije protiv maloljetničkog prestupništva u BiH, 2006-2010"

Dizajn:

Triptih

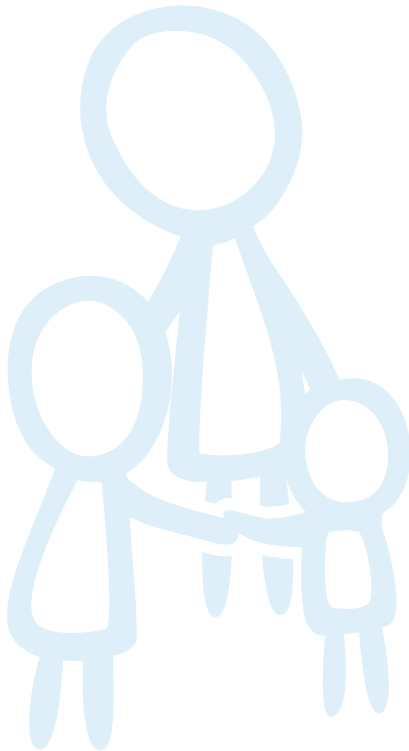
Tiraž:

600 primjeraka

Sarajevo, novembar 2010. godine

Odrastanje nije lako

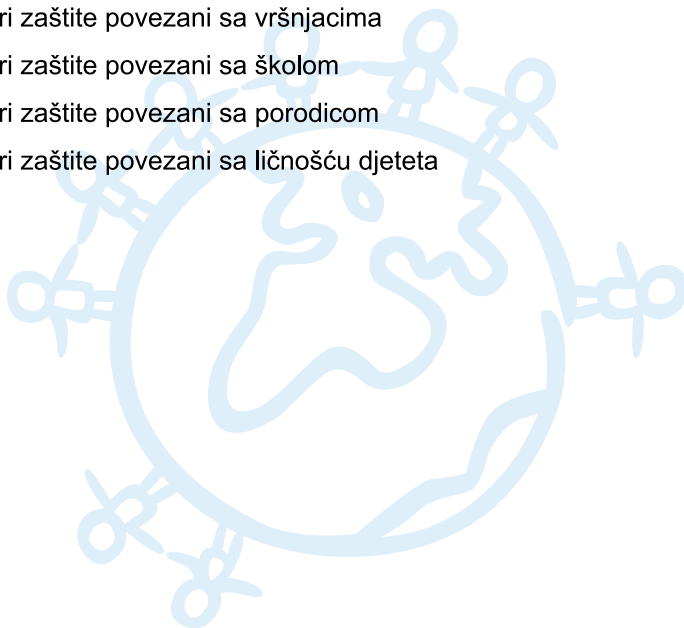
Kako odrasli mogu pomoći djeci
da bezbjedno odrastu

SOS DJEČIJA
SELA
BOSNA I HERCEGOVINA

Sadržaj

- O odrastanju
- Ponašanja djeteta na koja treba obratiti pažnju
- Šta su faktori rizika i faktori zaštite?
- Faktori rizika i faktori zaštite povezani sa okruženjem u kojem dijete odrasta
- Faktori rizika i faktori zaštite povezani sa vršnjacima
- Faktori rizika i faktori zaštite povezani sa školom
- Faktori rizika i faktori zaštite povezani sa porodicom
- Faktori rizika i faktori zaštite povezani sa ličnošću djeteta

O odrastanju

„Ni u jednom vremenu nije lako odrastati. I u harmoniji i u haosu, i u neimaštini i u izobilju, i u miru i u nemiru, i juče i danas, postoje i uporno opstaju univerzalni razvojni problemi sa kojima se djeca susreću na svom putu odrastanja.“

(Umeće odrastanja, Psihokod, 1996.)

Ponašanja djeteta na koja treba obratiti pažnju

Određeni oblici ponašanja djece, kada se javljaju sami ili u međusobnoj kombinaciji, a posebno ukoliko njihova pojava ili intenzitet ne jenjavaju ili postaju učestaliji, zahtijevaju posebnu pažnju i, ako je moguće, razgovor sa stručnjakom. Neka od tih ponašanja su vidljiva, a neka su prikrivena i dešavaju se iza leđa roditelja i drugih odraslih.

Vidljiva ponašanja na koja treba obratiti pažnju najčešće su:

- fizička agresivnost
- verbalna agresivnost, vikanje, psovanje
- svadljivost
- neposlušnost
- impulsivnost
- učestali izlivi bijesa
- hiperaktivnost

Prikrivena ponašanja najčešće su:

- laganje
- spletkarenje
- krađe
- konzumiranje duhana
- konzumiranje alkohola
- konzumiranje opojnih sredstava
- provođenje vremena na ulici i u sumnjivom društvu

Rijetko, ili gotovo nikada, dijete ne ispoljava samo jedan od pobrojanih oblika ponašanja.

Ukoliko je dijete značajno promjenilo svoje dotadašnje ponašanje ili je počelo ispoljavati neke od pobrojanih oblika ponašanja, to je opomena roditeljima i drugim odraslim osobama koje su mu bliske ili su u kontaktu sa njim da djetetu moraju posvetiti više pažnje i vremena!

Šta su faktori rizika i faktori zaštite?

Faktori rizika

Brojni su spoljašnji i unutrašnji uticaji koji dijete mogu dovesti u neželjene situacije. Svi se oni jednim imenom nazivaju faktorima rizika.

Faktori rizika mogu biti povezani sa:

- okruženjem u kojem dijete odrasta
- njegovim vršnjacima
- školom
- porodicom djeteta
- kao i samim djetetom i njegovom ličnošću

Važno je znati:

- Neki od faktora rizika samostalno ne predstavljaju veliku opasnost, ali ako se nekoliko njih nađe u kombinaciji, mogu imati snažno djelovanje.
- Što je prisutno više faktora rizika, veća je opasnost da dođe do zabrinjavajućih oblika ponašanja djeteta ili do poremećaja u ponašanju.
- U različitim uzrastima djeteta faktori rizika djeluju na različite načine.
- Potrebno je na vrijeme prepoznati promjene u ponašanju djeteta, ma koliko male one bile, i reagovati na njih. Može se dogoditi da se na velike promjene u ponašanju djeteta teško i malo može uticati!
- Kako dijete odrasta, uticaj porodice i roditelja se smanjuje, a uticaji vršnjaka i okruženja bivaju sve značajniji.

Faktori zaštite

Kao protivteža faktorima rizika postoje faktori zaštite. To su snage koje štite dijete i pomažu mu da se odupre i umanju rizike za pojavu zabrinjavajućih oblika ponašanja. Njih je vrlo važno prepoznati i njegovati!

Faktori zaštite predstavljaju sve raspoložive snage koje postoje:

- u okruženju u kojem dijete živi
- među njegovim vršnjacima
- u školi
- u porodici djeteta
- u samom djetetom

Važno je znati:

- Dijete najbolje štiti kombinacija bilo koja tri ili više faktora zaštite.
- Najveća snaga u zaštiti djeteta jesu povjerenje i privrženost djeteta roditelju, staratelju ili odgajatelju.
- Najbolja zaštita djeteta od rizika postiže se zajedničkim djelovanjem porodice, škole, okruženja i samog djeteta!

Faktori rizika koji su povezani sa okruženjem u kojem dijete odrasta su:

- siromaštvo
- nezaposlenost
- izmijenjen sistem vrijednosti
- nedostatak sadržaja za provođenje slobodnog vremena
- negativni uzori u okruženju i medijima
- prisutnost nasilja u okruženju u kojem dijete odrasta
- prisutnost i dostupnost alkohola, narkotika i oružja

Važno je znati:

- Upozorite dijete na različite opasnosti u okruženju i ukažite mu na koji način može da ih izbjegne.
- Za adekvatnu podršku djetetu i porodici najčešće je neophodna saradnja stručnjaka različitih profila.

Faktori zaštite u okruženju u kojem dijete odrasta:

- sigurno okruženje u kojem djeca žive
- bezbjedna mjesta na kojima se djeca okupljaju, druže i provode slobodno vrijeme
- organizovane i dostupne sportske, kulturne, kreativne i druge aktivnosti za djecu u cilju strukturiranog provođenja slobodnog vremena pod stručnim nadzorom i podrškom profesionalaca
- jaka mreža podrške u zajednici, postojanje nevladinih organizacija, savjetovališta, centara za socijalni rad i drugih vidova podrške djetetu i porodici
- edukativne i suportivne grupe za roditelje, mlade i djecu

Važno je znati:

- U okruženju obično postoji dosta sadržaja koji djeci mogu biti zanimljivi: biblioteke, muzeji, galerije, pozorišta, kina, sportski tereni. Pokažite ih djeci i motivišite ih da im budu redovni posjetioци!

Faktori rizika koji su povezani sa vršnjacima:

- druženje sa djecom školskog uzrasta koja ne pohađaju školu - koja su izbačena iz škole ili su je samovoljno napustila
- druženje sa znatno starijom djecom
- nagovaranje i bježanje sa nastave
- kašnjenje na povratku iz škole
- nagovaranje i eksperimentisanje sa alkoholom, narkoticima, oružjem
- druženje sa djecom i osobama koje ispoljavaju društveno nepoželjno ponašanje, uključujući i nasilništvo
- boravak djeteta na mjestima i u vrijeme koje ne odgovaraju njegovom uzrastu
- roditelji ne znaju sa kim se njihovo dijete druži

Faktori zaštite među vršnjacima djeteta:

- pozitivni uzori među vršnjacima sa kojima se dijete druži
- osmišljene aktivnosti tokom druženja sa vršnjacima
- međusobna podrška i pomoć, povjerenje i osjećaj zajedništva
- roditelji poznaju vršnjake sa kojima se dijete druži i znaju sadržaj druženja

Važno je znati:

- Druženje je važno i kako dijete odrasta, uticaj vršnjaka postaje sve veći!

Faktori rizika koji su povezani sa školom:

- neuspjeh u školi
- nagli pad dotadašnjeg uspjeha
- nemotivisanost za učenje
- disciplinski problemi na časovima i u školskom prostoru
- loš odnos djeteta sa nastavnicima
- nedovoljna saradnja škole i roditelja
- nezadovoljstvo školom
- bježanje sa časova
- neredovno pohađanje nastave
- veliki broj neopravdanih izostanaka
- isključenje iz škole
- prebacivanje u drugu školu
- prekidanje školovanja

Važno je znati:

- Nastavnik ima veliku ulogu u pravovremenom prepoznavanju djeteta koje je pod rizikom, a to je preduslov da se na vrijeme počne raditi sa djetetom.
- Pažnju nastavnika najčešće privlače nemirna, djeca koja ometaju nastavu ili se sukobljavaju sa drugom djecom. Pretjerano mirno i povučeno dijete takođe zavrijeđuje pažnju: njegov unutrašnji problem i sukob možda je još i teži, a pomoć hitnija!

Faktori zaštite u školi:

- emocionalno pozitivna, otvorena i podržavajuća klima u školi
- podrška od strane nastavnika, razrednika, pedagoga i drugog osoblja u školi
- škola nudi veliki broj raznovrsnih sekcija i drugih vidova vannastavnih aktivnosti
- u sekcije i vannastavne aktivnosti su uključeni i učenici sa slabijim uspjehom
- zainteresovanost roditelja za školska postignuća djeteta
- dobra saradnja škole i roditelja

Važno je znati:

- Roditelji u saradnji sa nastavnikom, razrednikom ili školskim pedagogom mogu pomoći svom djetetu da zavoli školu, da bude uspješnije i lakše prevaziđe probleme ukoliko ih ima.
- Nastavnici mogu pomoći djeci da o sebi razviju novu, pozitivniju sliku i da sebe vide u novom svjetlu.
- Razgovori nastavnika sa djecom koji se ne odnose samo na školu veoma su važni za djecu - na taj način djeca stiču povjerenje i osjećaj da je nastavnik zainteresovan za njih kao ličnosti.

Faktori rizika koji su povezani sa porodicom djeteta:

- nedovoljna i nekvalitetna komunikacija između djeteta i roditelja
- nepostavljanje jasnih očekivanja od djeteta
- nepostavljanje jasnih granica u odgoju djeteta
- nepovjerenje roditelja u dijete i obrnuto
- loš nadzor roditelja nad djetetom
- roditelj kao loš uzor svom djetetu
- nekompletnost porodice - jednoroditeljske porodice
- neprimjereno ili okrutno kažnjavanje djeteta
- nedosljedno ponašanje prema djetetu
- konflikti, svađe i nerazumijevanje među roditeljima
- nasilje u porodici
- alkoholizam ili druge ovisnosti u porodici

Važno je znati:

- Nasilne metode vaspitavanja ne donose uspjeh „na duge staze“.
- Važno je da roditelji znaju kome se mogu obratiti kada im je potrebna pomoć u odgoju djeteta.

Faktori zaštite u porodici djeteta:

- stabilan emocionalni odnos
- privrženost članova porodice, uvažavanje i međusobno povjerenje
- podržavajuća klima u porodici
- jaka povezanost djeteta i roditelja
- roditelji su pozitivni uzori svom djetetu
- dijete je uključeno u razgovore i donošenje odluka koje su od važnosti za
- porodicu
- sadržajno provođenje vremena u porodici
- zajedničke aktivnosti u porodici
- dosljedno ponašanje roditelja

Važno je znati:

- Zdrava porodična sredina uliva sigurnost djetetu i osnova je za formiranje stabilne ličnosti.
- Dijete treba biti sigurno da u roditeljima uvijek može naći pomoć i podršku.
- Dijete mora biti sigurno da ga roditelji vole, čak i onda kada radi nešto što nije baš dobro.
- Djeci je potrebno ohrabrivanje i priznanje za ono što dobro rade i u čemu su uspješni.

Faktori rizika koji su povezani sa ličnošću djeteta:

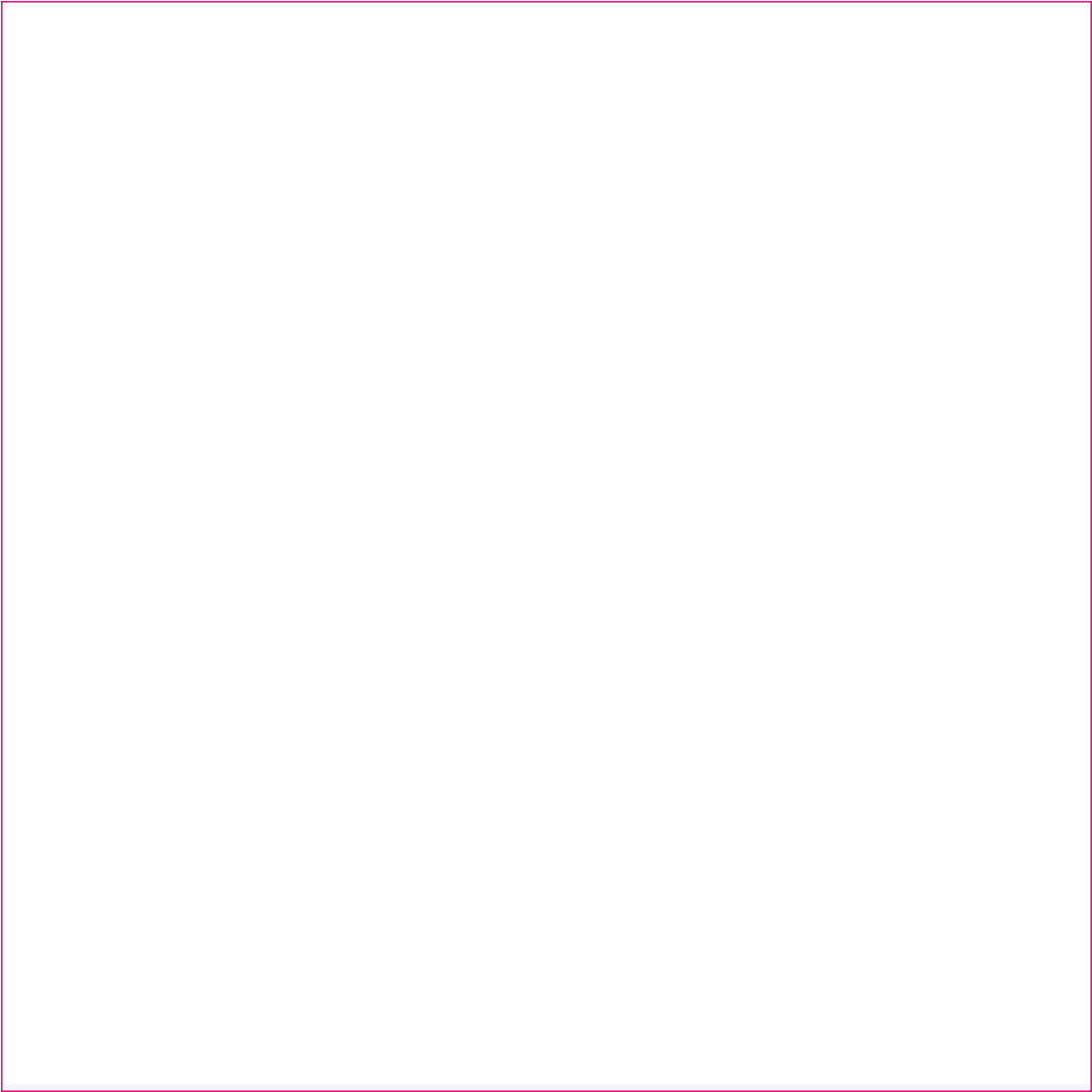
- emocionalna, socijalna ili intelektualna nezrelost djeteta
- nizak stepen tolerancije na frustraciju
- slaba socijalna prilagodljivost
- negativna identifikacija

Faktori zaštite koji su povezani sa ličnošću djeteta:

- pozitivan sistem vrijednosti
- dijete razmišlja na zdrav način i donosi ispravne sudove
- razvijanje pozitivnih odnosa sa drugim osobama u okruženju, sa djecom i odraslima
- tolerancija
- razumijevanje i prihvatanje razlika među ljudima
- razvijanje vještina i spremnost na nenasilno rješavanje konflikata
- samodisciplina
- pozitivni stavovi prema obavezama
- razvijene radne navike
- pozitivan odnos prema školi i dobro školsko postignuće
- sposobnost djeteta da organizuje svoje slobodno vrijeme

Važno je znati:

- Roditelji, budite ponosni na svoje dijete i njegove snage i pokažite mu to!
- Govorite pozitivno o djetetu i osigurajte da ono to čuje - riječi mogu uticati na samopouzdanje i samouvjerenost djeteta!

SOS Dječija sela
info@sos-ds.ba
www.sos-ds.ba